

מענים אינטגרטיביים בקהילה לילדים, נוער וצעירים עם קשיים נפשיים סקירה בין-לאומית

הילה רימון-גרינשפן מריאלה יאבו נורית גדג'

עריכת לשון: רונית כהן בן-נון
תרגום לאנגלית (תקציר): עמי אשר
עיצוב גרפי: ענת פרקו-טולדנו

המחקר הוזמן על ידי 360° – התוכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון, המינהל לשירותים
אישיים וחברתיים ואגף מת"ה במשרד הרווחה והביטחון החברתי ומומן בסיועם

מכון מאירס ג'וינט ברוקדייל
ת"ד 3886 ירושלים 9103702
טלפון: 02-6557400
brook@jdc.org | brookdale.jdc.org.il

ירושלים | תשרי תשכ"ב | אוקטובר 2021

תקציר

רקע

בשנים האחרונות גוברת ההכרה בצורך לתת מענה הולם, מותאם ונגיש לילדים, נוער וצעירים בתחום בריאות הנפש ובכך שהמענה הטוב ביותר לצורך זה הוא טיפול אינטגרטיבי (משולב) בקהילה, הניתן לרוב במרכז שירות. מודל טיפול כזה מספק שירותים הממוקדים באוכלוסייה בגילים אלו ובצרכים הייחודיים לה וכולל שירותי בריאות נפש, שירותי בריאות כללית ושירותי קהילה וחברה נוספים במקום אחד (למשל, תמיכה סוציאלית, תמיכה בלימודים, רכישת השכלה והכשרה מקצועית). מודל טיפול זה מכונה לעיתים 'מודל התחנה האחת' (one-stop-shop model).

בסקר שנערך בשנת 2021 ומיפה את אוכלוסיית הילדים ובני הנוער עם מוגבלות בישראל¹ נמצא שלכ-93,000 ילדים ובני נוער יש קשיים רגשיים משמעותיים, מהם לכ-51,000 יש פגיעה בתפקוד היום-יומי. נתונים אלה אינם מביאים בחשבון קשיים רגשיים מתונים או קלים, ומכאן עולה כי מספר הילדים ובני הנוער עם קשיים רגשיים בישראל גדול אף יותר. על אף זאת, כיום פועלים שירותים ומענים מועטים בלבד בקהילה עבור אוכלוסייה זו.

לשם המשך פיתוח מענים אינטגרטיביים בקהילה המתאימים לאוכלוסייה זו, פנו 360° – התוכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון והמינהל לשירותים אישיים וחברתיים במשרד הרווחה והביטחון החברתי למכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל בבקשה לבחון את התחום, וכן את תוצאות הטיפול הניתן במענים הקיימים ואת איכות השירות הניתן בהם, באמצעות חקרי מקרה, בניית מודל לוגי ומדידת תוצאות. נוסף על כך הוחלט לערוך סקירה בין-לאומית של הספרות המקצועית העוסקת בטיפול אינטגרטיבי בתחום בריאות הנפש לילדים, נוער וצעירים. מסמך זה מציג את הסקירה הבין-לאומית. בהמשך יפורסמו דוחות משלימים אשר יעסקו בחקרי מקרה של מענים קיימים, במודל הלוגי למודל שירות ובמדידת תוצאות.

מטרת הסקירה

לסקור מענים אינטגרטיביים בקהילה עבור ילדים ובני נוער עם קשיים נפשיים, במדינות נבחרות, בהיבטים של מודל פעולה, פרקטיקות מיטיבות (best practice) ומדדים להצלחה, ולספק למקבלי ההחלטות תמונת מצב מקיפה ועדכנית ככל האפשר.

שיטה

סקירה בין-לאומית של מאמרים אקדמיים ופרסומים גלויים באתרי אינטרנט, כגון דוחות מחקר ומידע על תוכניות (ספרות אפורה), בנוגע למענים אינטגרטיביים בקהילה בתחום בריאות הנפש הניתנים לילדים, לנוער ולצעירים. הסקירה התמקדה בכמה מדינות נבחרות ובמודל שירות מרכזי בכל אחת מהן: מודל Headspace באוסטרליה, מודל Open Minds ACCESS בקנדה, מודל Jigsaw

¹ ברלב, ל, נמר-פוסטנברג, ר. וגדג', נ. (2021). ילדים עם מוגבלות בישראל. מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל (עומד להתפרסם)

באירלנד, מודל Forward Thinking Birmingham באנגליה ומודל Maison des Adolescents בצרפת. המדינות נבחרו על פי קיומו של מודל שירות לאומי או מרכזי אחר בהן ועל פי נגישותו של מידע מספק על מודל השירות.

לשם השלמת המידע שעלה מן הסקירה נערכו ראיונות חצי מובנים עם חוקרת באקדמיה בתחום בריאות הנפש לילדים ונוער מקנדה וכן עם איש מקצוע בתחום המוגבלות בישראל, אשר להם ידע וניסיון ייחודיים בתחום.

המידע נאסף בחודשים אפריל-יוני, 2021.

ממצאים

הספרות האקדמית העדכנית מצביעה על כך שאין מודל אוניברסלי אחד ליישום טיפול אינטגרטיבי בקהילה עבור ילדים, נוער וצעירים עם קשיים נפשיים אלא יש מגוון של מודלים. למודלים אלו מאפיינים מרכזיים משותפים: קריטריונים לקבלת השירות (נגישות השירות ותנאי הכניסה אליו), חשיבות ההתערבות המוקדמת, עיצוב שירותים ומרחב שהם ידידותיים לנוער וצעירים, גישות טיפול מבוססות-ראיות, שותפות ושיתופי פעולה עם שירותים אחרים ובעלי עניין אחרים, מתן מענה לצרכים של צעירים במעבר לבגרות, מגוון שירותים בתחומים שונים ובמיוחד בתחומים האלה: חינוך ולימודים, שירותי רווחה ושירותי תעסוקה, ומדידה והערכה של תוכניות.

נוסף על כך, הספרות האקדמית והספרות האפורה מצביעות על קיומן של משמעויות שונות (אם כי לעיתים משלימות זו את זו) למושג טיפול אינטגרטיבי בקהילה: (1) טיפול הניתן במסגרת האינטגרטיבית בקהילה ולא במסגרת הנפרדת ממנה (למשל אשפוז או בית חולים); (2) טיפול המשלב שירותים ממגוון תחומים מלבד תחום בריאות הנפש, ובכללם בריאות כללית, שירותי חינוך ושירותי חברה ורווחה נוספים; (3) טיפול המייצר רצף טיפול (ומעבר כשוט וקל יותר בין שירותים שונים על פני הרצף) בין שירותים אינטנסיביים יותר או פחות, ועבור אוכלוסיות שונות שלהן צרכים שונים, חלקן זקוקות למענים מקיפים ואינטנסיביים יותר וחלקן זקוקות למענים מקיפים ואינטנסיביים פחות.

המודלים שנסקרו מדגימים את המשמעויות השונות של טיפול אינטגרטיבי בקהילה בתחום בריאות הנפש לילדים, נוער וצעירים והם נותנים מענה לאוכלוסיות שונות שלהן צרכים שונים על רצף הטיפול.

תוכן עניינים

1	1. מבוא
2	2. תיאור הסקירה
2	2.1 מטרות הסקירה
2	2.2 שיטה
3	3. רקע
3	3.1 חשיבות הגילוי המוקדם והטיפול המהיר
4	3.2 משבר בטיפול – חסמים לצריכת שירותי בריאות הנפש על ידי נוער וצעירים
5	3.3 טיפול אינטגרטיבי בבריאות הנפש לנוער וצעירים – מענה ל'משבר בטיפול'
5	3.4 טיפול אינטגרטיבי – מהו?
8	4. סקירת מודלים נבחרים במדינות שונות
8	4.1 אוסטרליה – Headspace
15	4.2 אירלנד – Jigsaw
22	4.3 קנדה – ACCESS Open Minds
26	4.4 אנגליה – Forward Thinking Birmingham
32	4.5 צרפת – Maison des Adolescents
35	5. דיון וסיכום
35	5.1 דיון
37	5.2 סיכום
45	עוד פרסומים של המכון בנושא
46	מקורות
50	נספח א: סטנדרטים לעיצוב שירותי בריאות ידודתיים לצעירים - ארגון הבריאות העולמי (WHO)
51	נספח ב: מודל ההפעלה של מרכזי Headspace
52	נספח ג: פרקטיקה מיטבית להספקת שירותים במרכזי Headspace
53	נספח ד: מודל השירות של מרכזי ACCESS Open Minds

רשימת לוחות

39	לוח 1: השוואה בין המודלים שנסקרו
----	----------------------------------